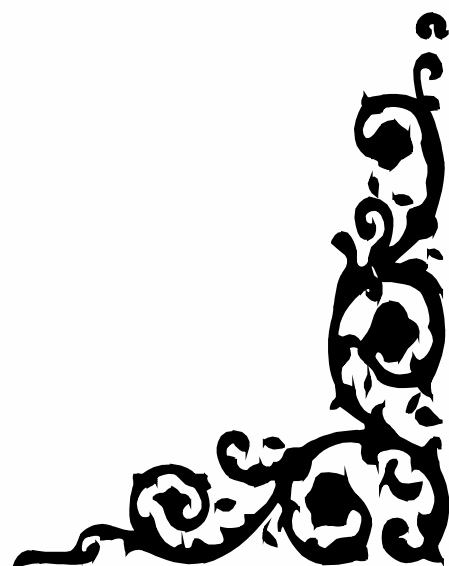
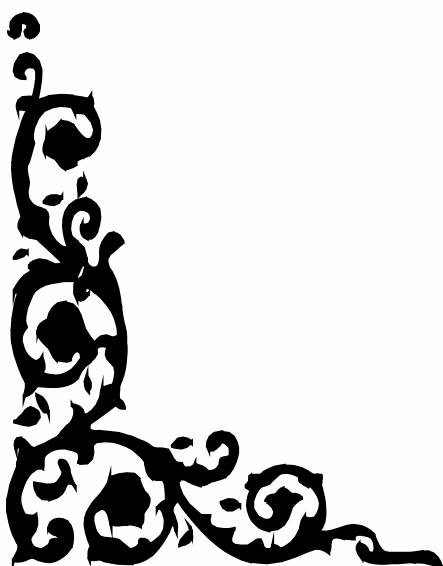

דברי משה

פרשת וירא

שנאתו הגדולה של ישמעאל לבני ישראל

יעקב דה הז 8/7 רמות א' ירושלים

02 – 5715091

פרשת וירא

גירוש ישמעאל מבית אברהם

"ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו ויאמר אלוקים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביחק יקרא לך זרע ... וישכם אברהם בבוקר ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר שם על שכמה ואת הילד וישלחה ותלך ותתע במדבר באר שבע". (פרק כא פסוק יד)

התורה הקדושה מספרת לנו על סילוקו של ישמעאל מביתו של אברהם אביו, וזאת משום שיצא ישמעאל לתרבות רעה, והוא היה מצחק עם יצחק ומלמד אותו דברים חמורים, כמו שכותב רש"י הקדוש בשם חז"ל, שלשון מצחק מצאנו לגבי עבודה זרה, כמו שנאמר בחטא העגל ויקומו לצחק. ולגבי גילוי עריות, כמו שאמרה אשת פוטיפר לאנשי ביתה, הבאתם לי נער עברי לצחק בי. ובן לשון רציחה כמו שנאמר בספר שמואל יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו, ששם מדובר מענין שפיכות דמים.

תחילה לא הסכים אברהם אבינו לבקשת שרה: "גרש האמה הזאת ואת בנה", כפי שכותבת התורה, קשה היה לאברהם לשלוח את בנו אהובו: "וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו", מפרש רש"י משום שהוא בנו.

בל נשכח שאברהם אבינו אהב את ישמעאל לא פחות מאשר את יצחק, כך מביא רש"י בסוף הפרשה על הציווי של הקדוש ברוך הוא אברהם: קח נא את בנך יחידך אשר אהבת את יצחק, ולך

לך אל ארץ המוריה, והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך": "אמר לו שני בנים יש לי, אמר לו את יחידך, אמר לו זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו, אמר לו אשר אהבת, אמר לו שניהם אני אוהב, אמר לו את יצחק".

אברהם ראה בישמעאל ממשיך הטבעי שלו בכל מה שקשור למפעל חיים שהקים, לכן כאשר בישר הקדוש ברוך הוא לאברהם שעתיד להיוולד לו בן משרה, אמר אברהם: "לו ישמעאל יחיה לפניך", יש לי את ישמעאל, הוא יכול למלא את התפקיד אחריי בצורה טובה.

אכן, אחר שאמר לו הקדוש ברוך הוא: "אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך, כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", כותבת התורה: "וישכם אברהם בבוקר, ויקח לחם וחמת מים, ויתן אל הגר שם על שכמה, ואת הילד וישלחה ותלך ותתע במדבר באר שבע", אברהם משים קום ומשלח את הגר ואת ישמעאל מביתו כדבר ה'.

אברהם אבינו לא מתמהמה, השכם בבוקר הוא מצייד את הגר בלחם ומים, ומשלח אותה יחד עם ישמעאל אל בית אביה.

למה רק "לחם וחמת מים",

עדיין צריך להבין! אומנם לא היתה לאברהם אבינו ברירה, אחר שדיבר אתו הקדוש ברוך הוא, הוא היה חייב לשלח את הגר ואת ישמעאל מביתו, אבל למה הוא שולח אותם למדבר עם המינימום ההכרחי: "לחם וחמת מים", למה לא נתן להגר ולישמעאל כסף וזהב ומתנות, כמו שנתן לבני הפילגשים כאשר שלחם אברהם קדמה אל ארץ קדם מעל פני יצחק, למה לישמעאל בנו הוא לא עשה כן?

רש"י הקדוש כאן כותב, לחם ומים, ולא כסף וזהב, לפי שהיה שונאו, על שיצא לתרבות רעה¹.

מקור הדברים במדרש רבה פרשת שמות (פרשה א סימן א) :
"ללמדך שהיה שונא לישמעאל על שיצא לתרבות רעה, ושלחו הוא ואמו הגר ריקם, וטרדו מביתו על כך, וכי תעלה על דעתך שאברהם שכתוב בו ואברם כבד מאד במקנה, היה משלח אשתו ובנו מביתו ריקם בלא כסות ובלא מחיה? אלא ללמדך כיון שיצא לתרבות רעה לא נפנה עליו".

דברי רבי בחיי זצ"ל

בפירוש רבינו בחיי כאן כותב עוד: "זיתכן לומר, כי מה שגרש אותו בלחם ומים, שיכלול ענין אחר, והוא, שאברהם ראה במראה הנבואה, שעתידים בניו להשתעבד תחת ידי ישמעאל, וכי ישנאו אותם שנאה גדולה, שאין אומה בעולם שיהיו שונאים לישראל כבני ישמעאל, וע"כ התנהג אברהם עמו כמו שראוי להתנהג עם השונא, ונתן לו לחם ומים, הוא שכתוב "אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים" עכ"ל.

כבר אז ראה אברהם אבינו עליו השלום את השנאה הגדולה שמפעפעת בזרעו של ישמעאל כלפי זרעו של יצחק, שנאה

---

¹ במקום אחר דברנו בשבח מעלת האבות והאימהות הקדושים, אשר לא נשאו על קרובם, וכל מי שלא הלך בדרך ה', הם לא חיפו עליו ולא הראו לו חיבה יתירה.

עוד ביארנו שכמובן לא שנא אברהם את ישמעאל בנו שנאה אישית, אלא שנא את מעשיו הרעים, שכן אפילו כלפי אנשי סדום שהיו רעים וחטאים לה' מאוד גילה אברהם חמלה והתפלל עליהם, וע"י בפתיחה של הנצי"ב להעמק דבר על ספר בראשית, ואין ספק שכך נהג גם כלפי ישמעאל בנו.

תהומית, כזו שאין אומה בעולם ששונאים את כלל ישראל יותר מהם.

על דרך זה כותב רבנו בחיי על הפסוק בספר דברים (פרק ל פסוק ז): "ונתן ה' אלהיך את כל האלות האלה על איביך ועל שנאיך אשר רדפוך".

רמב"ן בפרשת בחוקתי (פרק כו פסוק טז) כותב שרמז כאן לשתי האומות אשר ירדפו תמיד אחרינו, וכוונתו היא למלכות אדום ולמלכות ישמעאל.

ועדיין יש לברר ומי הם המוגדרים אויבך ומי הם המוגדרים שונאיך בפסוק?

ובפירוש רבינו בחיי כאן כותב שאויבך הכוונה לזרע ישמעאל, ושונאיך הכוונה לבני עשיו, ומבאר רבנו בחיי: "ומה שהזכיר "אויבך" על ישמעאל ו"שונאיך" על עשו², מפני שהאויב גדול מן

---

² בפרשת וירא (פרק כב פסוק טז) אחר ניסיון העקידה, מתברך אברהם על ידי הקדוש ברוך הוא: "וירש זרעך את שער אויביו", והכוונה הזה ליצחק כפי שאמר לו הקדוש ברוך הוא: "כי ביצחק יקרא לך זרע", לא כן רבקה שהיא נתברכה כיצאה מבית אביה "וירש זרעך את שער שונאיו, ולפי דברי רבנו בחיי הדבר מובן כי לאברהם אבינו נאמרה ההבטחה בייחס לישמעאל שנקרא אויב, ואצל רבקה היתה ההבטחה בייחס לעשו שנקרא שונא

הרמב"ן בפרשת וירא שם כותב שבהבטחת וירש זרעך את שער אויביו, הובטח שלא יגרום שום חטא שיכלה זרעו, או שיפול ביד אויביו ולא יקום. והנה זו הבטחה שלימה בגאולה העתידה לנו.

ואכן בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל) איתא: "ועוד היה רבי ישמעאל אומר, שלש מלחמות של מהומה עתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים, שנאמר [ישעיה כא, טו] מפני חרבות נדדו, ואין חרבות אלא מלחמות. אחד ביער בערב, שנאמר [שם] מפני חרב נטושה. ואחד בים, שנאמר [שם] מפני קשת

השונא, כי השונא אף על פי שיריע לו יעשה על דרך הרחמנות, אבל האויב הוא שבלבו איבה עולמית, לא ישים לו רחמים, על זקן יכביד עולו מאד, וזה מסוד הלשון ודקדוקו, כי "אויב" הוא מלשון אבוי, ואותיותיהם שוות, ועל שם שהנופל בידו צועק "אוי ואבוי".

ומפני שבני ישמעאל קשין לישראל יותר מבני עשו, לכך קראן הכתוב "אויביך". וכן אמרו: תחת אדום ולא תחת ישמעאל³, וכן מצינו בהקב"ה שאמר: "על רבעים לשונאי", אבל באויביו נאמר: "ואיבי ה' כיקר כרים כלו בעשן כלו". למדך כי האויבים אין להם השארות כלל, ולכך ימשילם לחלב הכבשים, שהכל כלה בעשן.

דברי הרמב"ם באגרת תימן

וכבר האריך רבנו הרמב"ם באגרת המפורסמת ששלח אל בני תימן בזמן השמד וזה לשונו: ואתם, אחינו, ידוע לכם שהקדוש ברוך הוא הפילנו במהמרות עונותינו בתוך אומה זו, שהיא אומת

דרוכה. ואחד בכרך גדול שברומי שהוא כבוד משניהם, שנאמר [שם] מפני כבוד מלחמה. ומשם בן דוד יצמח ויראה באבדן של אלו ואלו, וכן איתא בבעל הטורים "על פני כל אחיו נפל וסמיך ליה ואלה תולדות יצחק, לומר כשיפול ישמעאל באחרית הימים אז יצמח בן דוד שהוא מתולדות יצחק" עיי"ש.

כן כותב האברבנאל בפירושו לספר ישעיהו (פרק נב פסו' יא) שתהיה ירושלים ביד ישמעאלים כשיגלה מלך המשיח כמו שאמר בפרקי רבי אליעזר שעליו בן דוד יצמח, כי לכן אמר הנביא צאו משם טמא אל תגעו שהטמא הוא רמז לישמעאל עיי"ש.

³ עיי' מסכת שבת (יא.). : "ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: תחת ישמעאל ולא תחת נכרי, תחת נכרי ולא תחת חבר, תחת חבר ולא תחת תלמיד", ועיי' עוד בשו"ת יכין ובוועז (חלק ב סי' טו) משכ"ב.

ישמעאל, שרעתם חזקה עלינו, והם מתחכמים להרע ולמאוס אותנו, כמו שגזר עלינו יתברך: "ואויבינו פלילים"⁴, ושלא תעמוד על ישראל אומה יותר אויבת ממנה, ולא אומה שהרעה בתכלית הרעה, לדלדל אותנו, ולהקטין אותנו, ולמאוס אותנו כמוהם, שאפילו דוד המלך עליו השלום כשראה ברוח הקודש כל הצרות העתידות לישראל, התחיל לצעוק ולקונן בלשון האומה מרעת בני ישמעאל, ואמר: "אוייה לי כי גרתי משך, שכנתי עם אהלי קדר", וראו איך זכר קדר משאר בני ישמעאל, לפי שהמשוגע הוא מבני קדר כמו שהוא מפורסם מייחוסו. ועוד דניאל לא ספר קטנותנו ודלדולנו אלא במלכות ישמעאל שתיכנע במהרה, שכן אמר: "ותפל ארצה מן הצבא ומן הכוכבים ותרמס", ואנחנו בעודנו סובלים שעבודם וכזביהם ושקריותם למעלה מיכולתנו, שאין ביכולת האדם כח לסבול, ויהי כמו שאמר דוד עליו השלום: "ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו". וכמו שהוכיחונו רבותינו לשאת כזבי ישמעאל ושקרו ולשתוק ממנו, וסמכו זה לפסוק שכתוב בשם בניו "ומשמע ודומה ומשא", שמע דום ושא! וכבר הסכמנו כולנו, גדולים וקטנים, לסבול שעבודם, שכן אמר ישעיהו עליו השלום: "גוי נתתי למכים, ולחיי למורטים, פני לא הסתרת מכלימות ורוק". ועם כל זה, לא נוכל להינצל מרב רעתם ופחזותם בכל זמן, וכל זמן שאנו רודפים שלומם, הם רודפים אחרינו בחרום ובמלחמה, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום: "אני שלום וכי אדבר המה למלחמה", כל שכן אם נעורר עלינו ונקרא במלכות בדברים בטלים ושקר, הלא נסכך בנפשותינו ונבא לידי מיתה... עיי"ש.

"והוא יהיה פרא אדם"

---

⁴ גם הרמב"ם מכנה את מלכות ישמעאל אויבים.

הן אמת שאת כל זה סיכם המלאך שנגלה להגר במדבר, כאשר בישר לה על לידת ישמעאל, אז סיפר לה המלאך שהבן שיוולד לה יהיה "פרא אדם".

בחידושי מהרי"ל דיסקין שם כותב: "ידוע שבכל מקום יבא שם התואר אחר שם העצם כמו ועיר פרא וגו' וכמו איש נבון, איש חכם, אדם טוב, אדם רע, שם העצם קודם. ולא נמצא (כמעט) בשום מקום במקרא שם התואר קודם. ויתכן לומר שכאן רמז רמז שעיקרו יהי פרא ושם אדם יהי טפל אצלו לשם פרא, כי זה יהי העיקר".

עוד אמר לה המלאך על ישמעאל שהוא יהיה רבה קשת, ומפרש רש"י, היה יושב במדבר ומלסטם את העוברים ושבים⁵.

מדברי כ"ק בעל השפע חיים זצ"ל על שנאת ישמעאל

נעתיק כאן מספר אמרות צדיקים דברים שאמר כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק בעל השפע חיים מצאנו זיע"א בכל מיני הזדמנויות על מצב יושבי הארץ בגלות הישמעאלים ימ"ש.

בדרך הטבע אמר הרבי זצ"ל, בימינו היה צריך להיות טבוע בלבנו שנאה עזה לישמעאלים ימ"ש, ושלא יוכלו להביט בפניהם, אחר כל מה שעברנו בשנות המלחמה אצל הרשע היטלר ימ"ש,

---

⁵ בשנת 1877 התרחשה המלחמה העות'מאנית-רוסית, היה אדם שסיקר את המלחמה וסיפר דבר מדהים במלחמה פנים אל פנים היו הרוסים מביסים את הטורקים, אבל במלחמה על ידי חיצים מרחוק היו הטורקים גוברים על הרוסים, ספרו את זה למרן החפץ חיים, והוא אמר שזה כבר כתוב בתורה, אצל ישמעאל שהטורקים מזרעו נאמר שהוא יהיה רובה קשת, אומנותו תהיה בנשק זה של החיצים, אבל הרוסים באו מזרע עשיו, שעליו נאמר על חרבך תחיה כוחו בוא בחרבו.

שכן ידוע לי, שהמופתי ימש"ו היה זה שלימד את היטלר לבנות את תאי הגזים והמשרפות, כפי שהנני יכול להעיד על כך, בתורת "ואם לא יגיד", שבשעה שהשתחררנו מהמחנות, הכניסו אותנו למחנות הנוער הנאצי [היטלר יוגענ"ד] ימ"ש, ועל הארונות והדלתות היו רשומים כתובות ורשימות בשפה הערבית. ותרגמו לנו הכתוב, כאן גר המופתי וקבוצתו שהמציאו ולימדו את היטלר לעשות את תאי הגזים.

ולאחר שהרשעים הללו עזרו ורצו להכחיד את עם ישראל, הרי אין שיעור לשנאה הגדולה שצריכה להיות אצלנו כלפי הגוי, ואיך אפשר עוד להביט בעיניהם ולהתחבר עם רוצחים שפלים אלו, אשר כל מחשבתם יומם ולילה הוא לכלות את עם ישראל חלילה, והם זוממים תמיד לאמר לכו ונכחידם מגוי ולא ייזכר שם ישראל עוד, האם יש מכאוב כמכאובי בראותנו שלאחר כל זאת, עדיין ישנם כתות רעות של רשעים, מינים כופרים ואפיקורסים, בעיקר באוניברסיטאות ועוד מקומות ובין אלו המכונים "חברי כנסת", השואפים להתחברות עם הגויים, ועוד מגינים עליהם.

ובהזדמנות אחרת זעק מקירות ליבו, שכגואל הדם של אשתו ו-11 ילדיו שנטבחו בשואה על ידי הנאצים הארורים: "לא אחדל להתריע על כך, כי הערבים ימ"ש גרועים מהנאצים ימ"ש".

רק לפני שנים מועטות זער הרבי זצ"ל, נמצאו במגירותיהם של שרי הצבא הערביים, תכניות להקים גדרות תיל ומחנות השמדה, כמו שעשו הנאצים ימ"ש.

רמז לזה אמרה תורה בפרשה, כי תצא למלחמה, דע שהנך נלחם על אויביך, שאומות העולם הם אויבים ושונאי ישראל. אל תשמע להטפה כאילו הערביים הם אוהבים וידידים. גם גויי

אמריקה, אנגליה או צרפת, אינם אוהבים את בני ישראל, כפי שאני יכול להעיד, שקבלתי מכות אכזריות מגויים רוסיים ואיטלקיים, הולנדיים ובלגיים. אפילו האומות שמראים פנים כידידים, הסגירו לנאצים כל יהודי שניסה להסתתר.

בזהר פ' בראשית דף קכ"ז, שבזמן ביאת המשיח יהיו כיתות רעים מהערב רב שירצו רק להיטיב עם הגויים ולהרע לישראל. ואם מכים איזה ערבי או שנוגעים במשהו ממנו, הם רותחים ומשתוללים שהכאיבו לערבי, וכשהם עושים רע לשומרי תורה ומצוות זה כלום, ההיפך, הם עוד נלחמים נגדנו כפי שהיה בגרמניה.

"גם לאחר החורבן של היטלר ימ"ש, ושל הקומוניסטים שהיה קשה מחורבן הרומאים, ונשארו קצת שארית הפליטה מאירופה ומרוסיה, הם לא למדו הלקח, ותמיד שואלים ומתייחסים למה יאמרו הגויים, ומפחדים מהם ועושים כרצונם, היום כשרוצים לדעת בעולם כמה צודקים הערבים וכמה מסכנים הם, פותחים את הרדיו של ישראל ושומעים כמה הערבים טובים, ואיך היהודים שודדים אותם, ומראים איך פה הרגו ערבי ושם גנבו מערבי, לא צריך לפתוח רדיו באיראן או במצרים כי רק בתל אביב יש רדיו כזה, ולא באף מדינה ערבית בעולם. לכן עדיף להכניס עשרים צלמים הביתה ולא רדיו אחד של הרשעים הללו.

ובשנת תשל"ח פרשת שופטים, התייחס הרבי לשופטי בתי המשפט המטים את דינם לטובת שונאי ישראל ויגנו על זכויות הערבים בא"י, ואמר: "...זה שמלמדת אותנו התוה"ק, 'שופטים ושוטרים תתן לך' שיהיו מקרב אחיך הנבחרים, אשר ידעו חוקי האלוקים... ואם תתן עליך שופט כזה אשר לא אחיך הוא בתורה ובמצוות, הוא יפסוק וישפוט שאסור לך לשבת באר"י השייכת

לערבים המסכנים אשר גרשו אותם מכאן, וצריך להחזיר את כל הערבים הללו ולא לנגוע בכל מה שלהם הוא, ואז לא נצטרך להמתין לבני ישמעאל שיאמרו כן, מאחר שהשופט הישראלי מזרע ישראל יפסוק כן ביתר תוקף, והרי בוש הוא בישיבתו באר"י והוא הוא שאומר על ישראל ליסטים אתם שכבשתם את הארץ... בני מאמינים בני מאמינים יודעים היטב כי משפטי ה' אמת צדקו יחדיו, וכאשר השי"ת נטלה מהם ונתנה לנו, תהא אר"י שלנו כל זמן שהעולם קיים, ובנ"י ישבו באר"י כימי השמים על הארץ.

יהודים מאמינים בני מאמינים אין שמים לבם למה יאמרו הגוים, היהודים היושבים בערי ארה"ק לא יראו מרבבות עם אשר סביב שתו עליהם, כי ונתן ה' לך לב רגז בבבל כתיב אבל יהודי אר"י יודעים, שכשם שהתורה נצחית, כך קיום היהודים באר"י נצחי, ובטוחים בהבטחתו ית"ש, איננו מבקשים מהגויים מאומה, מה שיש לנו הוא מהקב"ה בכבודו ובעצמו, בורא העולם נוטה שמים ויוסד ארץ.

ומוסיף הרבי זצ"ל: שיבוא עת ובנ"י יגיעו למצב בו יעלו בדעתם שהארץ בה"א הידיעה דהיינו ארץ ישראל, היתה תוהו ובוהו וכבר קרב קיצה, שהערבים ימ"ש יאיימו עליה מסביב בכלי זיין שבכוחם להחריב חצי עולם, וכל העולם ישמעו לדבריהם, וחיל ורעדה יאחזו את כל בני ישראל, עד שישאלו להיכן נלך ולהיכן נבוא⁶, ואז, כשיתקיים הפסוק חושך על פני התהום, ועלטה

---

⁶ כן מובא בפסיקתא רבתי (פיסקא לו – קומי אורי): "אמר רבי יצחק שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי האומות העולם מתגרים זה בזה, מלך פרס מתגרה במלך ערביא, והולך מלך ערביא לאדום ליטול עצה מהם וחוזר מלך פרס ומחריב את כל העולם כולו, וכל אומות העולם מתרעשים ומתבהלים ונופלים על פניהם ויאחזו אותם צירים כצירי יולדה, וישראל מתרעשים ומתבהלים

תכסה את הכול ללא מצוא שום פתרון טבעי, תתקיים המשך הפסוק ורוח אלוקים מרחפת על פני המים, זהו רוחו של מלך המשיח.

בעוד שקודם לכן, כל זמן שבני ישראל לא יאמרו להיכן נלך להיכן נבוא, ועדיין ישימו בטחונם על פצצות האטום וכיוצ"ב או על אומות העולם שיעזרום, עדיין לא יחיש להם הקב"ה ישועה, ורק בשעה שמלך פרס הולך ומחריב את כל העולם, וירעשו ויבהלו כל האומות, ובני ישראל יצעקו אל ה' בצר להם שכבר הגיעו מים עד נפש ולהיכן ילכו ולהיכן יבואו ומי יפתח בעדם שעריהם, או- אז יבוא בן דוד לגאלנו, ויאמר לנו הקב"ה כל מה שבראתי ובתוכם כל המזיקים המחבלים והרוחות וכו' לא בראתי אלא בשבילכם בכדי להרעיד אתכם כדי שתאמרו להיכן נלך ולהיכן נבוא, ותגיעו להכרה שאין לכם כל פתרון זולתי בטחון בהשי"ת.

מה יעשה האדם וינצל מחבלי משיח

ומה העצה האמתית והנכונה והמועילה להינצל מהצרה הזו ומכל הצרות שהיא עתידה עוד לעשות ?

כבר כתבו רבותינו כי גלות ישמעאל היא הגלות האחרונה שעליה תצמח מלכות דוד, הוא משיח צדקנו שיבוא במהרה בימינו, והם עתידים לעשות לכלל ישראל צרות גדולות, כפי שמובא בפרקי דרבי אליעזר שנקרא שמו "ישמעאל", על שם

ואומרים להיכן נלך ולהיכן נבוא, ואומר להם בניי אל תתייראו, כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם, מפני מה אתם מתייראים, אל תיראו הגיע זמן גאולתכם, ולא כגאולה ראשונה כך גאולה אחרונה, כי גאולה ראשונה היה לכם צער ושיעבוד מלכיות אחריה, אבל גאולה אחרונה אין לכם צער ושיעבוד מלכיות אחריה.

העתיד : "שעתיד הקדוש ברוך הוא לשמוע בקול נאקת העם, ממה שעתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים, לפיכך נקרא שמו ישמעאל, שנאמר ישמע אל ויענם" ⁷ עכ"ל.

דברי מרן החפץ חיים זצ"ל

החפץ חיים זצ"ל בספר אגרות ומאמרים (סימן יג) כותב, שאנו רואים שכל הסימנים והיעודים שנאמרו בחז"ל לפני ביאת משיח צדקנו, כמעט שנתקיימו כולם, ואין לנו יום שאין קללתו מרובה מחברו, וכלל ישראל סובל הרבה צרות ומצוקות, ובלי ספק שימינו אלה המה עיקבתא דמשיחא, והצרות והמצוקות האלה נכללים בחז"ל בשם חבליו של משיח. והמה בבחינת חבלי לידה לאשה, שקודם הלידה היא סובלת הרבה מכאובים וייסורים, כמו כן קודם ביאת משיח צדקנו, צריכים להיות צרות ומצוקות, והמה נקראים חבלי משיח.

החפץ חיים זצ"ל שם (סימן כח) מביא את דברי חז"ל על הפסוק "התרפית ביום צרה צר רחק" שכל המרפה עצמו מד"ת אין בו כח לעמוד ביום צרה, וכותב הרב זצ"ל שבזמן שיבואו חבלי משיח ומלחמת גוג ומגוג, ומחיית עמלק. אז יצטרך כל אחד ואחד זכויות גדולות שיגנו עליו מהצרות שיהיו אז.

כאשר נתבונן היטב בחז"ל כותב הרב, נמצא עצה גם לזה, איך להינצל מחבלי של משיח, וזהו מה דאיתא בחז"ל [מסכת סנהדרין (צח:)] שאלו תלמידיו את ר"א, מה יעשה אדם וינצל מחבלי של משיח? והשיב להם יעסוק בתורה ובגמ"ח, ומבואר

---

⁷ כעין זה בילקוט שמעוני פרשת בראשית (רמז מה) : "ולמה נקרא שמו ישמעאל שעתיד הקדוש ברוך הוא לשמוע באנקת העם ממה שבני ישמעאל עושין להם באחרית הימים".

שאינ תרופה להינצל מהדין הקשה של העת ההיא, אלא ע"י תורה
וחסד⁸.

אומנם מוסיף הרב זצ"ל: "ושני העניינים האלה, יש בכוחם
להציל את האדם מחבליו של משיח, אם רק יעסוק בהם ולא ירפה
מהם, וזהו נרמז באמרו יעסוק, מלשון עסק. וכשם שהאדם בעסקיו,
מחפש עצות ותחבולות, ולא ינוח ולא ישקוט והוא שקוע ראשו
ורובו בעסקיו, שיעלו מעלה מעלה ויכניסו לו ריוח, כן על האדם
לעסוק תמיד בשני העניינים האלה, ויחפש אופנים שונים, כדי
שיתרבו זכויותיו, שיעמדו לו בעת צרה ומצוקה".

הן אמת שהיסוד הזה נמצא בסוף הפרשה שלנו, התורה
מספרת על אנשי סדום שהיו רעים וחטאים לה' מאוד, עד כדי כך
הם היו רעים וחטאים, שהקדוש ברוך הוא ביקש להפוך את סדום
על יושביה, בישרותו עמד אברהם אבינו וביקש עליהם רחמים,
שתבטל מעליהם הגזירה בזכות הצדיקים הדרים בה, תשובת הי"ת
היתה שבסדום אין אפילו עשרה צדיקים, אילו היו בה עשרה

---

⁸ החפץ חיים זצ"ל מביא את דברי התנא דבי אליהו זצ"ל (פרק יד): "אין
ישראל נגאלין, לא מתוך הצער ולא מתוך הטלטול ולא מתוך שאין להם מזונות,
אלא מתוך עשרה בנ"א, שהן יושבין זה אצל זה, וכל אחד קורא ושונה עם חבירו
וקולם נשמע. וכשנתנהג כן בודאי ננצל מהצרות הנוראות שנמצאים בו אנחנו
היום ויקרב קץ הגאולה ונזכה לביאת אלי' הנביא ומשיח צדקנו בבי"א.

כעין זה מובא בתנא דבי אליהו (פרק כג) [הביאו החפץ חיים זצ"ל בספר
נדחי ישראל (פרק טז)] שמידת הדין שואלת לפני הקדוש ברוך הוא למה נושא
פנים לישראל, והלא כתיב האל הגדול וגו' אשר לא ישא פנים.

ומשיב לה הקדוש ברוך הוא האיך אתה אומר למה אני נושא פנים לישראל
והלא כבר נשאו לי פנים וכו' ועוד שהם מלמדין את התורה ועומדין אגודות
אגודות ועוסקין בתורה ונותנין שכר למלמדים שילמדו לבניהם תורה עיי"ש

צדיקים אמר הי"ת לאברהם : "ונשאתי לכל המקום בעבורם". מפורש כאן שגם סדום הרשעה לא היה לו זכות של עשרה צדיקים שהיו דרים בתוכה, יכולה היתה להינצל מגזירת הכליה שנגזרה עליה.

לכן כששאלו במסכת סנהדרין (צט:) אפיקורוס כגון מאן ? והשיב על כך רב יוסף : כגון הני דאמרי מאי אהנו לן רבנן, לדידהו קרו, לדידהו תנו. אדם כזה כבר נכלל בשם אפיקורס שאין לו חלק לעולם הבא, ובגמ' שם אומר רב נחמן בר יצחק שדבר זה נלמד מדברי התורה בפרשת שלנו "אם ימצאון ... לא אשחית בעבורם"⁹.

דברי השל"ה הקדוש

במקום אחר הזכרנו מה שכותב בחידושי החתם סופר פרשת לך לך (פרק טז פסוק יב) בשם השל"ה הקדוש שעצה להינצל מגלות ישמעאל הקשה, רמוזה בדברי המלאך להגר : והוא יהיה פרא אדם, ידו בכל ויד כל בו". ידו בכל ויד כל בו.

להבנת דברי הרב זצ"ל נקדים את דברי חז"ל במסכת בבא בתרא (טז:) : "שלשה הטעימן הקדוש ברוך הוא בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן: אברהם, יצחק ויעקב. אברהם, דכתיב ביה:

---

⁹ אילו היו בסדום עשרה צדיקים והיתה גזירת הכליה מתבטלת מעליה, היו אנשי סדום ממשיכים לחיות את חייהם כרגיל, אף אחד לא היה מעלה בדעתו שהוא חב את חייו לאותם צדיקים, שסביר להניח שלא היו נחשבים בעיני אנשי סדום הרשעים ללא כלום, כאז גם עתה היה זועק הגה"צ ר"א לופיאן זצ"ל, איש אינו יודע כמה גזירות נתבטלו בדורנו ובדורות הקודמים בזכות הצדיקים החיים בכל דור ודור.

בכל; [וזה ברך את אברהם בכל], יצחק, דכתיב ביה: מכל; [ויתן לו מעשר מכל], יעקב, דכתיב ביה כל, [יש לי כל].

וזה לשון החתם סופר שם: "ראיתי בשל"ה כי בכל מכל כל, בכל יש בו תערובות, כי ביי"ת ב'כל משמע בכל ולא הכל, כמו כי ביצחק יקרא ולא כל יצחק, וה"נ דכוותי", וכן מכל משמע מקצת כל ולא כלו, אך יעקב נתברך יש לי כל, בלי תערובות. ונראה הרמז אמר ידו בכל, כל שיש בו תערובות קליפות בקדושה המרומזת בתיבת בכל, אז יד ישמעאל שולט בו, וזה ידו בכ"ל וגו', אמנם כשיתקנו ישראל דרכיהם ויבררו הקליפות וישאר קדושה ברורה, אזי יד כל בו מושלת על עשו וישמעאל עכ"ל.

ונראה בזה שבחינה של יעקב אבינו כידוע היא בחינת התורה, כפי שהעידה עליו התורה "ויעקב איש תם יושב אהלים", כן מובא בזוהר הקדוש פרשת ויצא על דברי המשנה במסכת אבות: "על שלושה דברים העולם עומד, על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים", על התורה דא יעקב אבינו, וזהו בחינת "כל", כדברי האור החיים הקדוש בפרשת כי תבוא (פרק כו פסוק ח) "כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם", לכן העצה המועילה בזה היא לאחוז במידתו של יעקב אבינו ולעסוק בתורה.

וירא והנה שלושה אנשים נצבים עליו

כיון שהצלתנו בעת הזו תלויה אך ורק בעסק התורה, נעתיק פרפרת לחיזוק נקודה זו של עסק התורה, הנלמד מפרשתנו.

בהלכות תלמוד תורה (פרק א הלכה ח) כותב הרמב"ם: "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים ואפילו בעל אשה

ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר
והגית בו יומם ולילה" עכ"ל.

במסכת יומא (לה:): איתא תנו רבנן: עני ועשיר ורשע באין
לדין, לעני אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה? אם אומר עני
הייתי וטרוד במזונותיי, אומרים לו: כלום עני היית יותר מהלל?
אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר
בטרפעיק, חציו היה נותן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסתו
ולפרנסת אנשי ביתו. פעם אחת לא מצא להשתכר, ולא הניחו
שומר בית המדרש להכנס. עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי
שישמע דברי אלוהים חיים מפי שמעיה ואבטליון. אמרו: אותו
היום ערב שבת היה, ותקופת טבת היתה, וירד עליו שלג מן
השמים. כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון: אבטליון
אחי! בכל יום הבית מאיר, והיום אפל, שמא יום המעונן הוא?
הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה, עלו ומצאו עליו רום שלש
אמות שלג. פרקוהו, והרחיצוהו, וסיכוהו, והושיבוהו כנגד המדורה.
אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת. עשיר אומרים לו: מפני מה
לא עסקת בתורה? אם אומר עשיר הייתי וטרוד הייתי בנכסי
אומרים לו כלום עשיר היית יותר מרבי אלעזר? אמרו עליו על
רבי אלעזר בן חרסום שהניח לו אביו אלף עיירות ביבשה, וכנגדן
אלף ספינות בים, ובכל יום ויום נוטל נאד של קמח על כתיפו
ומהלך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה. פעם אחת
מצאוהו עבדיו ועשו בו אנגריא. אמר להן: בבקשה מכם, הניחוני
ואלך ללמוד תורה! אמרו לו: חיי רבי אלעזר בן חרסום שאין מניחין
אותך! ומימיו לא הלך וראה אותך, אלא יושב ועוסק בתורה כל
היום וכל הלילה. רשע אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה?
אם אמר: נאה הייתי וטרוד ביצרי הייתי, אומרים לו: כלום נאה

היית מיוסף ? אמרו עליו על יוסף הצדיק: בכל יום ויום היתה אשת פוטיפר משדלתו בדברים, בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה לו ערבית, בגדים שלבשה לו ערבית לא לבשה לו שחרית. אמרה לו: השמע לי! אמר לה: לאו. אמרה לו: הריני חובשתך בבית האסורין. אמר לה: ה' מתיר אסורים הריני כופפת קומתך ה' זקף כפופים, הריני מסמא את עיניך ה' פקח עורים. נתנה לו אלף ככרי כסף לשמוע אליה לשכב אצלה להיות עמה ולא רצה לשמוע אליה. לשכב אצלה בעולם הזה, להיות עמה לעולם הבא. נמצא, הלל מחייב את העניים, רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים, יוסף מחייב את הרשעים.

בספר חומת אנך על ספר משלי (פרק יט) כותב הרב חיד"א זצ"ל: "ושמעתי רמוז עצת ה' הי"א תקום במ"ש פ' אמר להם הממונה הלל מחייב העניים. רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים. יוסף הצדיק מחייב את הרשעים וזה רמוז ועצת ה' הי"א תקום הי"א ר"ת הלל יוסף אלעזר ובוזה עצת ה' היא תקום לדון כל איש כי על ידי ג' האמורים מתחייבים הכל ואין לשום אדם טענה לינצל מן הדין עכ"ל.

מהרב חיים אלקבץ שליט"א [מלפנים שו"ב ורב קהילת רשב"י בעיירה ירוחם ת"ו] שמעתי שענין זה רמוז בדברי התורה בפרשתן (פרק יח פסוק ב): "וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים ניצבים עליו וירא וירץ לקראתם", כל אדם מחויב לראות תמיד שלושה אנשים [לשון חשיבות] ניצבים עליו, והם הלל, רבי אליעזר בן חרסום, ויוסף הצדיק, על ידי כך ימנע עצמו מעון ביטול תורה, בודעו שלא יוכל להשיב כלום ביום הדין והתוכחה, וירא, אם כך יעשה, וירון לקראתם, ילך בדרכי אותם צדיקים אשר מסרו עצמם על מצות תלמוד תורה.

